

ZÁPOR (NEGACE)

vyjadřuje negaci, popření celé věty nebo její části
 věty mohou být **kladné** – kladný postoj mluvčího ke skutečnosti (většina vět)
záporné – záporný postoj mluvčího ke skutečnosti (prohlášení neexistence, neplatnosti, nemožnosti)

- a) **zápor větný** = popření celé věty
 prostředky:
- určitým slovesem **se záporkou ne-**: *Dopis jsem nedostal. Petr není kuřák.*
 - zápornými zájmeny, zájmennými příslovci + určité sloveso záporné**: *Nikdo to neviděl. Nic nechtěl.*
 - využitím záporky **ani**: *Neozval se ani hlásek.*
- popření **obecné** – vztahuje se na všechny případy: *To nikdo neviděl.*
částečné – popírá se jen část možností: *Někdo to neviděl. Někde to nebylo vidět.*
- b) **zápor členský** – popření obsahu některého větného členu, části věty (*ne, nikoli*) *Zdrželo se to ne mou vinou (nikoli mou vinou).*

Popření	Zápor	Vyjádření záporu	Příklady
obecné	vždy větný	záporné sloveso + záporný zobecnující výraz	<i>Nikdo to neví. Nenajdeš to v žádné knize.</i>
částečné	větný	záporné sloveso, ostatní výrazy kladné	<i>Někdo to neví. Tam jsem nebyl. Bratr není zdráv.</i>
	členský	kladné sloveso + záporný člen větný	<i>Ne každý to ví. Má to domů ani ne pět minut.</i>
	slovní	sloveso s popřením významu	<i>Tvářil se nevládně. Má neobratné prsty.</i>

- členský zápor místo větného**: *Ne každý to ví.* (= Každý to neví.), *Ne všechno, co se třpytí, je zlato.* (= Všechno, co se třpytí, není zlato.)
- částečný větný zápor ve významu záporu obecného**: z kladné věty *Všichni žáci výkladu dobře porozuměli.*
 popření obecné: *Nikdo z žáků výkladu dobře neporozuměl. Žádný žák výkladu dobře neporozuměl. Ani jeden žák výkladu dobře neporozuměl.*
 popření částečné: *Všichni žáci výkladu dobře neporozuměli.* (= jen někteří porozuměli)
- kombinace částečných záporů** → záporná vlastnost se ruší, výsledný smysl je kladný, ale s jiným zabarvením (ve srovnání s obyčejným kladem) = **litotes**: *Nejsem s tím nespokojen.* (zápor větný + slovní) = *Jsem s tím spokojen.*
Nemohl neuznat, že jsem měl pravdu. (zápor větný + členský)
Vedl si nikoli neobratně. (zápor členský + slovní)
- stupňování záporu a zdůraznění, zesílení**
 zdůrazňující slova, zvl. příslovce, spojky *ani, vůbec, nikterak*
Naprostο nepochybuj o zdárném konci. Nemám z práce nejmenší (pražádnou) radost.
Ani já tu nezůstanu (spojka *ani* je v záporných větách místo spojky *i*)
- rušení záporu** – setkají-li se ve větě různé druhy záporu: *Zpráva nebyla nepřijemná.*
- záměna kladu a záporu**
 ve zdvořilé řeči – formální zápor: *Nedáte mi (Nedal byste mi) jídelní lístek?*
 ve vzrušené řeči – formální klad: *Jen mi sem přijď!* (= Nechoď sem) = výhrůžka
- záporka ne-** ve tvarech s dvěma přičestími: *Nebyl by odešel. – Byl by neodešel.*
- spojka **aniž** – má schopnost popření celé věty, sloveso po ní je v kladné podobě (neklade se už žádný záporný výraz); Byli jsme také u vás, a *nikdo* nám *nic* *neřekl* → Byli jsme také u vás, *aniž* nám někdo něco řekl.

Odešel a *ani* se *neomluvil*. → Odešel, *aniž* (by) se omluvil.
 (vznik spojky *aniž*: spojka *a* + záporka *ni* + zesilovací *že*)

- v české větě může být **několik záporů**: *Nikdo nikdy nikomu nic neřekl.* (x jiné, zvláště neslovanské jazyky)
- větný a členský zápor mění význam výpovědi: *Nenos cukr ani mouku. Přines cukr, ne mouku.*

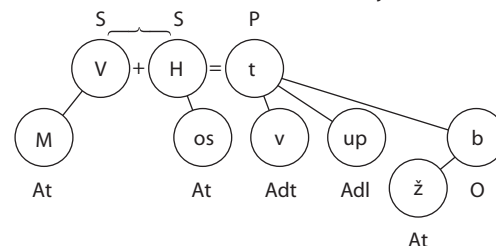
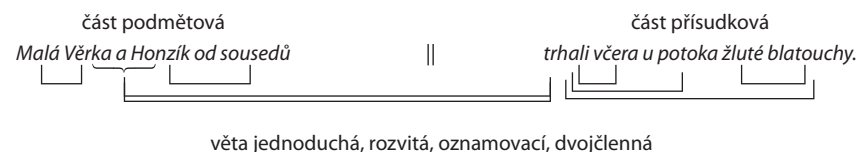
Cvičení

- Z následujících kladných vět tvořte věty záporné ve významu obecného (úplného) záporu: Při práci byl zručný a rychlý. Mám pro všechny dost času. Vždycky jsme si vzpomněli na den jeho úmrtí. Měli jsme jistě mnoho příležitostí k práci. Někde jsem o tom slyšel.
- Jaký význam mohou mít následující věty? Rozlište popření obecné a částečné, zápor větný, členský a slovní, případně rušení záporu: To není možné. To je nemožné. To není nemožné. Nikdo určitě nemlčel. Nic ho nezaujalo. Všechno ho nezaujalo. Ne všechno ho zaujalo. Něco ho znepokojilo. Ne vždy se mi to povede. Vždycky se mi to nepovede. Nikdy se mi to nepovede.
- V následujících větách kombinujte záporny, aby věty měly význam kladný. Jak se nazývá tato kombinace záporů, kdy se zápor ruší? Jedná upřímně. Film byl zajímavý. Je sympatický. Jsem s tím spokojen. Je to možné.
- Místo příkazů uveďte zákazy a všimněte si změny ve vidu sloves: Otevřete všechna okna. Nad tím se musíte zamyslet. Opiš si úkol od kamaráda. Sedni si do první lavice.
- Posuďte rozdíl mezi otázkami. Liší se významově? Které jsou zdvořilejší, se záporem nebo bez záporu? Můžete mi podat jídelní lístek? Nemůžete mi podat jídelní lístek? Podal byste mi jídelní lístek? Nemohl byste mi podat jídelní lístek?

STAVBA VĚTY JEDNODUCHÉ, VĚTNÉ VZTAHY

Věta jednoduchá

- má jen jednu základní skladební dvojici ve větě dvojčlenné (podmět + přísudek) *Celý den padal sníh.* nebo jeden základní větný člen, a to přísudek, jde-li o větu jednočlennou *Stále celý den sněžilo.*
 - vyjadřuje jednu myšlenku
- věta holá** – obsahuje jen holé základní větné členy *Slunce svítilo. Sněží.*
věta rozvitá – má alespoň jeden základní větný člen rozvitý *Zářivě slunce svítilo celý den. Stále hustě sněžilo.*

Syntaktické vztahy

jsou vztahy mezi slovy = větnými členy ve větě, nebo mezi větami v souvětí i v souvislém textu
syntaktická (skladební) dvojice = dvě slova, která k sobě ve větě mluvnicky (formálně) i významově patří (tvoří ji většinou člen řídicí a člen závislý)

poznámka

Část podmětová = část věty dvojčlenné, která vyjadřuje původce činnosti; tvoří ji všechna slova, která rozvíjejí podmět

Část přísudková = část věty dvojčlenné, která vyjadřuje činnost, stav ap., tedy to, co se podmětu přisuzuje; tvoří ji všechna slova, která rozvíjejí přísudek